

DAUGAVPILS UNIVERSITĀTE
DAUGAVPILS UNIVERSITY

Humanitārās fakultātes
XX starptautisko zinātnisko lasījumu materiāli.
Vēsture XIV

VĒSTURE: AVOTI UN CILVĒKI

Proceedings of the 20th International Scientific
Readings of the Faculty of Humanities.
History XIV

~ DAUGAVPILS UNIVERSITĀTES ~
AKADĒMISKAIS APGĀDS "SAULE" ~

2011

Saleniece I., atb. red. *Vēsture: avoti un cilvēki. XX zinātniskie lasījumi. Vēsture XIV*. Daugavpils: Daugavpils Universitātes Akadēmiskais apgāds “Saule”, 2011. 360 lpp.

Redkolēģija / Editorial Board

Irēna Saleniece (Daugavpils Universitāte, Latvija) –
atbildīgā redaktore
Sandra Grigaravičiūtė (Viļņas Pedagoģiskā universitāte, Lietuva)
Bernd Ulrich Hucker (Fehtas Universitāte, Vācija)
Aleksandrs Ivanovs (Daugavpils Universitāte, Latvija)
Ēriks Jēkabsons (Latvijas Universitāte, Latvija)
Ineta Lipša (Latvijas Universitāte, Latvija)
Olaf Mertelsmann (Tartu Universitāte, Igaunija)
Ilgvars Misāns (Latvijas Universitāte, Latvija)
Valerij Nikuļin (I. Kanta Krievijas Valsts Universitāte Kaļiņingradā,
Krievijas Federācija)
Dmitrijs Oļehnovičs (Daugavpils Universitāte, Latvija)
Henrihs Soms (Daugavpils Universitāte, Latvija)
Geoffrey Swain (Glāzgovas Universitāte, Apvienotā Karaliste)
Vitālijs Šalda (Daugavpils Universitāte, Latvija)
Juris Urtāns (Latvijas Kultūras akadēmija, Latvija)

Korektori:

Jana Butāne, Aleksandrs Ivanovs, Tatjana Kuzņecova

Tehniskās redaktores:

Iveta Bogdanoviča, Vita Šotaka

Maketētāja:

Marina Stočka

2010. gada janvārī notika divdesmitie Daugavpils Universitātes Humanitārās fakultātes Zinātniskie lasījumi, kuros aktīvi piedalījās arī vēsturnieki. Jau vairākus gadus lasījumu dalībnieku – vēsturnieku – diskusiju krustpunktā ir tēma *Avoti un cilvēki*. Uz nolasīto referātu pamata kopš 1997. gada iznāk rakstu krājumi, kuri liecina, ka vēsturnieku darba grupā ir izveidojušās noteiktas tradīcijas – pieeju daudzveidība, uzskatu plurālisms un iecietība pret atšķirīgiem viedokļiem. Lasītāju uzmanībai tiek piedāvāts kārtējais šai tēmai veltītais darbu apkopojums, kurā dažādu nacionālo historiogrāfijas skolu pārstāvji iedziļinās pagātnes problēmās.

***

In January 2010 the 20th Scientific Readings took place at Daugavpils University, the Faculty of Humanities. Historians also actively participated in them. The theme *Sources and People* for several years remains at the point of their opinion intersection. Since 1997 the collected articles based on the reports presented have been issued. All the materials of the Scientific Readings published testify that some certain traditions have been formed in the workgroup of historians: the variety of approaches, the pluralism of opinions and tolerance to different points of view. Therefore, another collection of articles devoted to this theme is offered for readers' consideration.

SATURS / CONTENTS

Janvāra Zinātniskie lasījumi Daugavpilī: cilvēki un vēsture	9
Федор Федоров	
Слово об Иоэле Вейнберге	13
Ilga Arīne	
Identitāšu dažādība Latvijā	22
Тамара Абросимова	
Восприятие интеллигенцией событий 1917 года (по материалам воспоминаний и дневниковым записям)	30
Kristīne Ante	
Pareizticīgo un luterāņu konfesionāli jauktu laulību prakse Kurzemes un Vidzemes guberņā: tiesiskie, sociālie un psiholoģiskie aspekti 19. gs. vidū un otrajā pusē	39
Ainārs Bambals	
Latvijas PSR VDK krimināllietas: autentiskums, ticamība, falsifikācijas	50
Kitija Bite	
Sociālo garantiju tiesiskais regulējums policijā pēc 1990. gada	57
Alda Bražūne	
Francijas intereses Baltijas savienības izveides projektos	65
Ginta Brūmane	
Politiskā pretinieka tēls Saeimas un pašvaldību vēlēšanu plakātos 1922. – 1931. gadā	71
Rūdolfis Brūzis	
Kaujas āmuri Latvijas 15.–16. gs. arheoloģiskajā materiālā: tipoloģiskā analīze	77
Valda Čakša	
Mūzikas loma tautas vēsturiskās apziņas veidošanā: ieskats 20. gs. pirmās puses latviešu profesionālo mūziķu publikācijās	85
Anita Čerpinska	
Daugavpils cietokšņa celtniecības sākuma periods (1810–1812)	95

Edgars Ceske	
Divi “jakobīņi” no Kurzemes: Elīza fon der Reke un Frīdrihs Joahims Šulcs	102
Irēne Elksne-Geisler	
Gender, Annexation and Exile: Oral History Testimonies of Latvia 1944/5	112
Edvīns Evarts	
Latgales vēstures īpatnības Otrā pasaules kara laikā	119
Guntis Gerhards	
Rakstītie avoti un arheoloģiskās liecības par mēri Latvijas teritorijā 13.–18. gadsimtā	125
Евгений Гребень	
Актуальные вопросы Второй мировой войны в белорусском интернет-пространстве	132
Sandra Grigaravičiūtē	
The Lithuanian Press on Lithuanians in Denmark, 1945–1948	139
Līga Irbe	
Ieslodzīto un notiesāto personu transportēšana Krievijas impērijā 19. gadsimta 2. pusē: Rīga–Irkutska	152
Ilze Jermacāne	
Dezertēšana Sarkanās armijas 201. latviešu strēlnieku divīzijā 1941. gada augustā – 1942. gada oktobrī	159
Ineta Lipša	
Vīrietības aspekts Kārļa Ulmaņa autoritārajā ideoloģijā (1934–1940)	167
Ilze Biruta Loze	
Neolīta akmens kaujas cirvji Latvijas austrumu daļā	173
Juris Matisāns	
Valsts policijas darbinieku disciplināratbildības institūta attīstība Latvijā	184
Olaf Mertelsmann	
On the Relation between Income and Mortality in Estonia during Stalinism	191
Мария Михайлова, Владимир Шулятиков	
Судьбы российских социалистов–революционеров в осмыслении литературы начала XX в. (Л. Андреев «Рассказ о семи повешенных»)	196

Juris Millers	
VDK kontrole pār radošo inteliģenci	204
Andrejs Mūrnieks	
Izglītības teorijas kā avots laikmeta paradigmas vēsturiskai analīzei	210
Евгения Назарова	
Нарва в 1864–1865 годах: социокультурные аспекты истории русской общины города	219
Валерий Никулин	
Деятельность Я.И. Ростовцева в период подготовки отмены крепостного права	229
Наталья Никулина	
Преобразования в удельном ведомстве на рубеже XIX–XX веков (к вопросу о деятельности графа И.И. Воронцова-Дашкова)	236
Juris Pavlovičs	
Latgales iedzīvotāju atmiņas par ikdienas dzīvi vācu okupācijas laikā	243
Vaiba Pazāne	
Vidzemes latviešu pareizticīgo draudžu klērs un nacistu propaganda	248
Ilze Pinte	
Latvijas aizsardzība karikatūrās (1991–2008): notikumi un personas	254
Daina Roze	
Anša Lerha Puškaiša devums dārzkopībā: avoti un stāsti	264
Ирена Саленице, Джеффри Свейн	
Советизация латгальской молодежи: система образования и комсомол (1944–1945)	272
Zane Starķeviča	
Septiņgadīgās izglītības ieviešana Latgales skolās: vēlamais un esošais (1944–1959)	284
Ојјарс Степенс	
Latvijas krievu iedzīvotājiem paredzētā propaganda nacistu okupētajā Latvijā (1941–1945)	295
Vitālijs Šalda	
Latviešu prese par Rīgas Pilsētas (vācu) teātri 19. gs. beigās	301

Jānis Šiliņš	
Totalitārā režīma cilvēciskā seja: latviešu lielnieku līderu sociālais portrets	311
Iveta Šķiņķe	
Izsūtīto Latvijas iedzīvotāju dzīvesstāsti un notikumu atspoguļojums Latvijas Valsts arhīva personu lietu dokumentos: Krāslavas apriņķa piemērs	319
Olga Terehova	
Dzimuma jautājums laikraksta “Сегодня” slejās: vēstījums un konteksts	326
Guna Vainovska	
Izdevniecības un to vadītāji Vidzemē 19. gs. beigās – 20. gs. sākumā	334
Алексей Варфоломеев, Александр Иванов	
Семантические публикации информации исторических источников на основе технологии Wiki	339
Antonija Vilcāne	
Borhi un Preiļu muižas kapela arheoloģisko izrakumu gaismā	348
Ziņas par autoriem	355

Anita Čerpinska

Daugavpils cietokšņa celtniecības sākuma periods (1810–1812)

Daugavpils cietokšņa vēstures pirmsākums saistāms ar Krievijas kara ministra Mihaela Barklaja de Tolli 1810. gada 2. martā (šeit un turpmāk pēc vecā stila – A.Č.) imperatoram iesniegtajām piezīmēm “Par Krievijas rietumu puses aizsardzību”. M. Barklajs de Tolli atzina, ka Krievijas rietumu robeža ir vāji sagatavota aizsardzībai un to nepieciešams nostiprināt [7 I sēj. 2. daļa 1]. Kurzemes, Viļņas un Grodņas guberņu aizsardzību viņš ierosināja ierobežot līdz zemes resursu izsīkumam. Pēc tam karaspēks atkāptos uz iepriekš sagatavotu aizsardzības līniju ar cietokšņiem, nocietinātām nometnēm, pārtikas, artilērijas un citām rezervēm. Par vispiemērotāko vietu šādas līnijas ierīkošanai Krievijas kara ministrs uzskatīja Daugavas un Dņepras veidoto leņķi. Runājot tieši par Daugavu, viņš uzskatīja par vajadzīgu:

- 1) nostiprināt Rīgu;
- 2) izveidot nocietinātu nometni pie Jaunjelgavas vai Jēkabpils;
- 3) izveidot cietoksni pie Daugavpils vai Drujas [7 I.2, 3].

M. Barklaja de Tolli piezīmes ieguva augstāko apstiprinājumu. Apgabala izvērtēšana starp Daugavpili un Druju bija uzticēta inženieru pulkvedim Georgam Hekelim. Viņa uzdevums bija atrast piemērotu vietu cietoksni, ar kura palīdzību kontrolēt abus Daugavas krastus un nodrošināt sakarus starp Rīgu un Vitebsku [7 I.1, 20]. 1810. gada maijā G. Hekelis ziņoja kara ministram, ka tieši Daugavpils teritorija uzskatāma par vislabāko vietu cietokšņa ierīkošanai [6, 13]. To Inženieru departaments uzskatīja par ļoti piemērotu nocietinājumu veidošanai, jo šī teritorija atradās vistuvāk valsts robežai ar Varšavas hercogisti un apdraudēja no flanga pretinieku, kurš mēģinātu augstāk vai zemāk šķērsot Daugavu [7 I.2, 268]. Inženieru viedoklis pamatojās arī uz to, ka:

- 1) iebrukumam ērti bija izvēlēties ceļu tieši no Kauņas vai Grodņas uz Viļņu, tālāk šis ceļš sadalījās trijos zaros – uz Daugavpili, Druju vai Dzisnu; tāpat nozīmīgs satiksmes ceļš veda no Kauņas caur Ukmerģi uz Daugavpili;
- 2) Daugavpilī krustojās vairāku guberņu galvenie ceļi (Pleskavas, Vitebskas, Kurzemes un Vidzemes);
- 3) Daugavpils sadalīja Daugavas aizsardzības līniju divās daļās.

Kad Kara ministrija bija apzinājusi Daugavpils izvietojuma priekšrocības, sākās teritorijas sakārtošanas darbi. Cietokšņa iekšienē bija pare-

dzēts ēkas izvietot tā, lai sekmētu aizsardzības iespējas un netraucētu garnizonam pārvietoties. 18. un 19. gs. sākumā daļa speciālistu uzskatīja, ka cietoksnis ap pilsētu ir vajāks, jo aplenkuma laikā civiliedzīvotāji traucē cietokšņa aizsardzību – izmanto pārtikas rezerves un negatīvi ietekmē garnizona noskaņojumu; kā risinājumu inženieri piedāvāja veidot cietokšņus ārpus pilsētām.

1810. gada jūlijā Kara ministrija pulcēja ap 10 000 karavīru un 300 artilērijas zirgu, lai tos sūtītu uz Daugavpili [7 I.1, 66]. Par šo spēku komandieri tika iecelts ģenerālmajors Ļevs Jašvils, Krievijas armijas 1. korpusa artilērijas priekšnieks. Par cietokšņa komandantu iecēla ģenerālmajoru Gavrilu Ulanovu. Kopumā 1810. gadā pie Daugavpils strādāja pieci kājnieku pulki, seši nepilna sastāva rezerves bataljoni un divas pionieru rotas [7 II, 104] (pionieri – inženierspēku daļas, kuras nodarbojās ar nocietinājumu, ceļu, pārceltuvju un dažādu šķēršļu veidošanu, labošanu un nojaukšanu); 19. gs. sākumā Krievijas armijas inženierspēkus veidoja divi pionieru pulki (katrā trīs bataljoni, katrā bataljonā četras rotas). Lielākā daļa karavīru izvietojās pie jaunceļamā cietokšņa izveidotā nometnē.

Pirms būvēt nocietinājumus, inženieri nodarbojās ar materiālu piegādi un apkārtnes sagatavošanu būvdarbiem. Kokus un velēnas piegādāja vienlaicīgi no Viļņas, Vitebskas un Kurzemes guberņām [6, 15]. Kara ministrija uz Daugavpili nosūtīja arī speciālistus kanālu veidošanā. Cietoksnim izvēlētā vieta bija diezgan zema un ar augstiem gruntsūdeņiem. Inženieri par būtisku atzina ne tikai izveidot spēcīgu cietoksni Daugavas labajā krastā, bet arī vienlīdz liela nozīme bija piešķirta tilta pār upi aizsardzībai un priekštilta nocietinājuma (fr. *tête de pont*, kr. *предмостное укрепление, тет-де-пон*) – aizsardzības pozīcija, kuras uzdevums ir segt tiltu) veidošanai kreisajā krastā. Šim nocietinājumam bija maksimāli jātraucē pretiniekam šķērsot upi.

1810. gada augustā imperators Aleksandrs I apstiprināja G. Hekeļa izstrādāto Daugavpils cietokšņa projektu. Labajā krastā bija paredzēts veidot valni ar sešām bastionu ((fr. *bastion*, kr. *бастуон*) – piecstūraina aizsardzības būve) frontēm ar kontrgardiem (fr. *contregarde*, kr. *контргард*) – aizsardzības palīgbūve, kuru cēla bastionu vai ravelīnu priekšā, lai tos aizsargātu no pretinieka artilērijas uguns), bet kurtiņu (fr. *courtine*, kr. *куртина*) – mūris, kurš savienoja divus bastionus) priekšā veidot ravelīnus (fr. *ravelin*, *demi-lune*, kr. *равелин*) – trīsstūra formas aizsardzības būve, kura atradās cietokšņa mūra priekšā, sedza kurtīni un ar savu uguni atbalstīja bastionus) ar redaniem (fr. *redan*, kr. *редан*) – atklāta, bultveidīga aizsardzības palīgbūve līdzīga kontrgardam). Vienu lielu un ar galveno

valni saistītu bastionu bija paredzēts veidot upes pusē. Visam cietoksnim bija paredzēts veidot plašu segto ceļu (fr. *chemin-couvert*, kr. *прикрытый нуть*) – horizontālo zemes strēli starp glasisu un grāvi. Uz tā izvietoja karaspēku pirms uzbrukuma vai pretinieka apšaudīšanai ar kājnieku šaujamočiem. Pāri upei G. Hekelis bija ieplānojis uzbūvēt tiltu uz koka pāļiem. Daugavas kreisajā krastā atrastos priekštilta nocietinājums, kuru veidotu divi bastioni un divi pusbastioni, pret kuru kurtīnēm izvietotos lunetes (fr. *lunette*, kr. *люнет*) – atklāta, bastiona formas vai bultveida aizsardzības palīgbūve, kuru izvietoja galvenā vaļņa priekšā apkārtnes novērošanai un citu būvju segšanai. Kopumā nocietinājumu būvniecībai bija paredzēti 546 643 rubļi un 90 kapeikas [6, 19]. Daugavpils cietokšņa garnizons bija paredzēts 4 500 cilvēku. Cietoksnī bija plānots izvietot 569 liелgabalus, no tiem 110 – priekštilta nocietinājumā.

Kara ministrijas Inženieru departamentā uzskatīja, ka Daugavpili var izveidot par spēcīgu cietoksni, tomēr tam nepieciešami plaši zemes darbi – augstieņu nolīdzināšana, zemieņu paaugstināšana, dažādu grāvju aizbēršana utt. Darbu veikšanai bija vajadzīgs laiks, kura Kara ministrijai nebija. Rezultātā Inženieru departamentam nācās meklēt kompromisu starp vēlamo un reāli iespējamo. Nopietna aplenkuma izturēšanai Daugavpili vajadzēja izbūvēt kazematētas ēkas garnizonam un rezervju glabāšanai, bet jau 1810. gadā pastāvēja pamatotas šaubas par iespējām pabeigt šādus darbus laikā. Krievijas karaspēka štāba virsnieki apsekoja Daugavas krasta līniju un tuvākos ceļus uz Vidzemi, Krāslavu un Druju, izvērtēja apkārtnes noderību lielām militārām operācijām un secināja, ka Daugavpils apkārtnē nav īsti piemērota lielu aizsardzības kauju vešanai [7 III, 289]. Problēmas sagādātu karaspēka izvietošana kaujai, tāpat kā artilērijas un munīcijas rezervju pārvietošana.

Iestājoties aukstam laikam, lielākā daļa darbu pie cietokšņa bija jāpārtrauc. 1810. gada laikā inženieri labajā krastā bija paspējuši nonivelēt apkārtni, izveidot ūdens novadīšanas kanālus un aizsākt glasisa (fr. *glacis*, kr. *гласис*) – slīps zemes uzbērums cietokšņa ārējā grāvja vai aizsardzības būves priekšā, padziļināja grāvi un sedza galveno nocietinājumu līniju – uzbēršanu. Priekštilta nocietinājumā bija pabeigta galvenā vaļņa un ravelīnu veidošana un daļēja aplikšana ar velēnu. Arī priekštilta nocietinājuma glasis bija daļēji uzbērts. Tātad 1810. gadā sākotnēji tika veikti pārsvarā zemes darbi.

1811. gada pavasarī cietokšņa celtniecība atsākās. Darbos šajā gadā bija iesaistīti no 10 000 līdz 15 000 karavīru [6, 22]. Paralēli G. Hekelis izstrādāja cietokšņa ēku izvietojuma projektu. To uzcelšana bija atkarīga no zemes darbu pabeigšanas tempiem, kas bija tieši atkarīgi no iesaistītā darbaspēka daudzuma. Īpaši jāpiemin G. Hekeļa projektu kazarmu ēkām.

Viņš ierosināja Kara ministrijai veidot vienu ēku astoņu rotu izvietošanai. Tajā būtu četras atsevišķas telpas (pa divām rotām katrā), kuras vienu no otras atdalītu ugunsgrēka izplatību kavējošas sienas [7 II, 106–107]. G. Hekelis ne tikai atzina šo projektu par īpaši piemērotu nelielajai Daugavpils cietokšņa iekšējai telpai un drošāku, un finansiāli izdevīgāku nekā agrākie Inženieru departamentā izstrādātie kazarmu projekti, bet uzskatīja, ka šīs ēkas nodrošinātu vairāk komforta tajā izvietotajiem karavīriem, jo būtu siltākas un sausākas. Visu iekšējo ēku un tilta izbūvei G. Hekelis pieprasīja no Kara ministrijas 791 552 rubļus un 46 ¼ kapeikas [7 II, 111].

1811. gada 4. jūlijā imperators piešķīra Daugavpilij 1. klases cietokšņa statusu [8, 124706]. Tas noteica arī artilērijas, garnizona un pārtikas rezervju daudzumu, kam bija jāatrodas cietoksnī. 1811. gadā Celtniecības darbu inspekcija Daugavpils cietoksnī izveidotos un plānotos nocietinājumus atzina par veiksmīgi profilētiem atbilstoši apkārtnes īpašībām. Papildus Kara ministrija nosūtīja virsniekus inženierus meklēt ērtas pozīcijas Jēkabpils un Drujas apkārtņē Daugavpils atbalstīšanai un segšanai militāru operāciju laikā [7 VII, 186].

1811. gada darbu laikā cietoksnī lielākai daļai bastionu bija izveidoti kontrgardi, kā arī ravelīni ar redaniem, bet nebija pabeigta bastionu un kurtiņu uzbēršana. Daugavas pusē grāvja rakšana bija tikko uzsākta. Pāri upei bija uzcelts tilts, kuru ziemas laikā paredzēja izvilkt krastā. Priekštilta pozīcijās bija pabeigta artilērijas arsenāla celtniecība no koka un izvietoti 85 lielgabali.

1811. gadā izbūves darbi nenoritēja tik veiksmīgi kā iepriekšējā gadā. Tam par iemeslu bija Daugavas sekļie ūdeņi, kas kavēja pārvadājumus, strādājošo neieinteresētība, virsnieku nolaidība, celtniecības darbu vadītāju nesaskaņas utt. [6, 22–23]. Tomēr jāatzīmē vēl viens apstākļis – attālums līdz lielām apdzīvotām vietām. Lielāko daļu zirgu G. Hekelis lietoja tieši dažādu preču piegādei cietoksnim, jo iepirkumi bija jāveic Rīgā, Polockā vai Vitebskā. Tas kavēja zemes darbus, kur arī bija nepieciešams zirgu spēks.

1812. gada sākumā Kara ministrija apzinājās, ka Daugavpils cietoksnī neizdosies pabeigt. Kara sākuma brīdī – 1812. gada 12. jūnijā – Daugavpils cietokšņa galvenā vaļņa augstums sasniedza cilvēka augumu. Bija izbūvētas noliktavas, galvenā sardzes māja un kazarmas, bet nebija pabeigta:

- 1) galvenā vaļņa uzbēršana, līdz ar to vietām nebija uzlikta velēna, izveidotas ambrazūras un nebija novietotas artilērijas platformas;
- 2) grāvja izrakšana, vietām – vaļņa sienu izklāšana ar akmeni;
- 3) segtais ceļš, glasiss un palisādes [7 XI, 237].

Kopumā labā krasta nocietinājumi nebija pasargāti no triecien-uzbrukuma. Pretēji tam kreisā krasta nocietinājumi bija pabeigti, izklāti ar velēnu un gatavi aizsardzībai.

Celtniecības darbus Daugavpilī pārtrauca tikai 28. jūnijā. Šajā laikā cietoksnim tuvojās Napoleona armijas 2. korpuss maršala Nikolā Udino vadībā. Tobrīd Daugavpils garnizonu veidoja 3 700 cilvēku, bet cietoksnī bija izvietoti arī 1. grenadieru divīzijas rezerves bataljoni. Līdz ar to Daugavpilī nebija mazāk par 5 000 karavīru.

1812. gada 1. jūlijā pie Daugavpils kreisā krasta pozīcijām pienāca maršala N. Udino korpusa 6. divīzijas divi kājnieku pulki (26. un 56.) divīzijas ģenerāļa Kloda Legrāna vadībā. Tie vairākas reizes nesekmīgi uzbruka priekštilta nocietinājumam. Cietokšņa patiesais stāvoklis pretiniekam nebija zināms, tādēļ pēc vairākiem nesekmīgiem mēģinājumiem 2. korpuss atkāpās no Daugavpils. To komandējošais maršals saņēma rājienu no Napoleona par nesankcionētu un bīstamu uzbrukumu Daugavpilij [2, №18966].

Neskatoties uz panākumiem, cietokšņa vadība uzskatīja, ka vērtīgākās lietas no cietokšņa jāizved un jāsigatavojas iespējamai evakuācijai. Netālu izvietotā Krievijas armijas 1. korpusa komandieris Pēteris Vitgenšteins un kara ministrs M. Barklajs de Tolli gan neatbalstīja šo viedokli, jo uzskatīja, ka Daugavpilī vēl var izmantot pretinieka aizkavēšanai. Neskatoties uz šiem argumentiem, Daugavpilī aizsākās artilērijas noņemšana un pārtikas rezervju evakuācija, tāpat kā nocietinājumu postīšana [4, 247; 7 XIII, 295]. 15. jūlijā G. Ulanovs ar garnizonu pameta Daugavpilī, jo neuzskatīja par iespējamu to noturēt. Tajā laikā pie Jēkabpils atradās Napoleona armijas 10. korpusa 7. divīzija un daļa no tās bija pārcēlusies uz Daugavas labo krastu. Savukārt Napoleona 2. korpuss atradās pie Polockas. Abi šie pretinieka korpusi teorētiski varēja apdraudēt Daugavpilī no labā krasta.

19. jūlijā Daugavpils cietoksnī iegāja Napoleona armijas 10. korpusa 7. divīzijas 2. brigāde ģenerāļa Mihaela Radzivila vadībā. Kad tai pievienojās korpusa komandieris maršals Etjēns Makdonalds, viņš ziņoja Napoleonam: “Daugavpils priekštilta nocietinājums ir skaists un krietni liels, galvenā cietokšņa aizsardzības būves ir milzīgas, vairākas no tām ir nepilnīgas, dažas – tikko paceļas virs zemes. Mēs esam atraduši 13 lielgabalus, kopā ar tiem 8, par kuriem ziņoju iepriekš. Iedzīvotāji apgalvo, ka 150 līdz 200 artilērijas vienības ir nogremdētas Daugavā kopā ar munīciju un lielu daudzumu šaujampulvera. Tilts uz koka pāļiem tika sadedzināts Redžo hercoga [N. Udino – A.Č.] uzbrukuma laikā, atjaunots ar plostu

palīdzību īsi pēc viņa aiziešanas, un atkal izpostīts mūsu tuvošanās laikā. Mēs vācam tā paliekas, lai izveidotu jaunu.” [3, 125]

23. jūlijā 7. divīzijas karavīri saņēma pavēli iznīcināt cietoksnī atrastos celtniecības materiālus un koka ēkas. Tāpat viņi noraka lielāko daļu priekštilta nocietinājumu un nodarīja būtiskus bojājumus labā krasta valnim. Daži vēsturnieki uzskata šo Daugavpils nocietinājumu iznīcināšanu par nozīmīgu kļūdu E. Makdonalda darbībā, jo tie varēja noderēt par atbalsta punktu tālākās karadarbības attīstīšanai [1, 118; 5, 80].

1812. gada novembra beigās 10. korpusa daļas pameta Daugavpili. Pēc kara cietoksni atjaunoja pēc 1810. gada projekta, veicot nelielas izmaiņas.

Avoti un literatūra

1. Chambray, [G.]. *Histoire de l'expédition de Russie*. T. 1. Paris: Pillet Ainé, 1823. 444 p.
2. *Correspondance de Napoléon Ier*. T. XXIV. Paris: Imprimerie impériale, 1869. 752 p.
3. Fabry, G. *Campagne de Russie (1812)*. T. 3. Paris: L. Gougy, 1902. 614 p.
4. Latvijas Valsts vēstures arhīvs, 1. f. (Baltijas ģenerālgubernatora kanceleja), 12. apr., 607. l. (Pavēles, ziņojumi un citi Rīgas kara gubernatoram ģenerālleitnantam I. Esenam adresētie ienākošie dokumenti).
5. Steger, Fr. *Der Feldzug von 1812*. Braunschweig: Oehme & Müller, 1845.
6. *Крепость – склад Двинск*. Сост. И. Львов. Двинск: Двинский Листок, 1915.
7. *Отечественная война 1812 года. Материалы Военно-Ученого архива. Отдел I. Переписка русских правительственных учреждений*. XXI т. Санкт-Петербург: Бережливость, 1900–1914.
8. *Полное собрание законов Российской империи с 1649 года*. Т. XXXI. Санкт-Петербург: Типография II Отд. Собственной ЕИВ Канцелярии, 1830. 944 с.

Summary

The initial period of building the Daugavpils Fortress (1810–1812)

The origins of the history of the Daugavpils Fortress is related to the notes from the Russian War Minister M. Barclay de Tolly submitted to the Emperor on March 2, 1810, regarding the defence of the western part of Russia. According to the War Minister, the most difficult provinces to defend were Vilnius and Grodno, and the area to be defended was the territory enclosed by the Daugava River and the Dnieper River. Regarding the Daugava River, the Minister deemed the following activities necessary:

- 1) Fortification of Riga;
- 2) Creating a fortress at Daugavpils or Druja.

The Engineering Department of the War Ministry assigned officers to carry out terrain estimate. In May, 1810, works were started to find a suitable area and prepare the plans. Colonel G. Hekkel reported to the War Minister that the best place for creating the fortress was the Daugavpils city territory. The War Ministry assembled approximately 10 000 soldiers and 300 artillery horses to send to Daugavpils. Levelling and surveying works were started in May, 1810. Just like in other fortresses, when building the Daugavpils Fortress, the bridgehead was set as the highest priority. Hence, most of the soldiers worked on this fortification.

In August, 1810, the plan of the Daugavpils Fortress was approved. The garrison was intended to consist of 4 500 men with 569 artillery guns, 110 of which would be positioned in the bridgehead.

As more effort was devoted to the bridgehead, artillery was placed there, but in 1811 the fortifications on the right side of the Daugava River were still not ready. In April, 1812, the War Ministry realized that the fortress would not be finished before the war.

In the beginning of the War of 1812, the Daugavpils' bridgehead withstood one attack from Napoleon's Army after which it was abandoned by Russian forces. Upon entering the fortress, the enemy destroyed the fortification constructions and the building materials.

ZIŅAS PAR AUTORIEM / AUTHORS

Tamāra Abrosimova

Vēstures zinātņu kandidāte
Krievijas Zinātņu Akadēmijas
Sanktpēterburgas Vēstures
institūts (Krievija)
tabrosimova@mail.ru

Rūdolfs Brūzis

Vēstures maģistrs
Latvijas Universitātes
Latvijas Vēstures institūts
(Latvija)
semigall@hotmail.com

Kristīne Ante

Vēstures maģistre
Latvijas Universitāte (Latvija)
kristine.ante@lu.lv

Edgars Ceske

Vēstures maģistrs
Latvijas Universitāte (Latvija)
ceske@inbox.lv

Ilga Apine

Habilitēta vēstures doktore
Latvijas Universitātes
Filozofijas un socioloģijas
institūts (Latvija)
alma_palma@inbox.lv

Valda Čakša

Pedagoģijas maģistre
Rēzeknes Augstskola (Latvija)
caksa@tvnet.lv

Ainārs Bambals

Vēstures maģistrs
Latvijas Valsts arhīvs (Latvija)
ainars@lvarhivs.gov.lv

Anita Čerpinska

Vēstures doktore
Latvijas Universitātes
Latvijas Vēstures institūts
(Latvija)
anitab2@tvnet.lv

Kitija Bite

Juridisko zinātņu maģistre
Latvijas Policijas akadēmija
(Latvija)
bitija@inbox.lv

Irēne Elksne-Geisler

Vēstures doktora grāda
pretendente
Rietumu Mičigānas
Universitāte (ASV)
irene.e.geisler@wmich.edu

Alda Bražūne

Vēstures maģistre
Latvijas Universitāte (Latvija)
alda.brazune@lu.lv

Edvīns Evarts

Vēstures doktors
Latvijas Universitātes
Latvijas Vēstures institūts
(Latvija)
edvins_e@hotmail.com

Ginta Brūmane

Vēstures maģistre
LR Aizsardzības ministrija
(Latvija)
ginta.brumane@gmail.com

Fjodors Fjodorovs

Habilitēts filoloģijas doktors
Daugavpils Universitāte
(Latvija)
fedor.fedorov@gmail.com

Guntis Gerhards

Vēstures doktors
Latvijas Universitātes
Latvijas Vēstures institūts
(Latvija)
guntis.gerhards@inbox.lv

Jevgenijs Grebeņš

Vēstures zinātņu kandidāts
Baltkrievijas Valsts agrārā
tehniskā universitāte
(Baltkrievija)
greben.evgenij@gmail.com

Sandra Grigaravičiūtē

Humanitāro zinātņu doktore
Viļņas Pedagoģiskā universitāte
(Lietuva)
sandra.grigaraviciute@vpu.lt

Līga Irbe

Vēstures maģistrs
Aizsardzības ministrija (Latvija)
irbe.liga@gmail.com

Aleksandrs Ivanovs

Vēstures doktors
Daugavpils Universitāte
(Latvija)
aleksandrs.ivanovs@du.lv

Ilze Jermacāne

Vēstures maģistre
Latvijas Universitāte (Latvija)
jermacane@inbox.lv

Ineta Lipša

Vēstures doktore
Latvijas Universitātes
Latvijas Vēstures institūts
(Latvija)
ineta.lipsa@inbox.lv

Ilze Biruta Loze

Habilitēta vēstures doktore
Latvijas Universitātes
Latvijas Vēstures institūts
(Latvija)
neoilze@lza.lv

Juris Matisāns

Juridisko zinātņu maģistrs
Latvijas Policijas akadēmija
(Latvija)
juris.matisans@gmail.com

Olaf Mertelsmann

Vēstures doktors
Tartu Universitāte (Igaunija)
omertelsmann@yahoo.co.uk

Marija Mihailova

Filoloģijas zinātņu doktore
M.V. Lomonosova Maskavas
Valsts universitāte (Krievija)
mary1701@mail.ru

Juris Millers

Sociālo zinātņu maģistrs
Latvijas Universitāte (Latvija)
millers@ml.lv

Andrejs Mūrnieks

Izglītības zinātņu maģistrs
Latvijas Universitāte (Latvija)
andrejs.murnieks@gmail.com

Jevgenija Nazarova

Vēstures zinātņu kandidāte
Krievijas Zinātņu Akadēmijas
Vispārējās vēstures institūts
(Krievija)
ezis08@gmail.com,
vnaz@zmail.ru

Valērijs Ņikuļins

Vēstures zinātņu doktors
I. Kanta Krievijas Valsts
universitāte Kaļiņingradā
(Krievija)
nikuliny@mail.ru

Nataļja Ņikuļina

Vēstures zinātņu kandidāte
I. Kanta Krievijas Valsts
universitāte Kaļiņingradā
(Krievija)
nikuliny@mail.ru

Juris Pavlovičs

Vēstures maģistrs
Latvijas Universitātes
Latvijas Vēstures institūts
(Latvija)
jurispavlovics@inbox.lv

Baiba Pazāne

Vēstures maģistre
Latvijas Valsts Vēstures ahīvs
(Latvija)
baiba_pazane@inbox.lv

Ilze Pinte

Vēstures maģistre
Latvijas Universitāte (Latvija)
ilze.pinte@gmail.com

Daina Roze

Bioloģijas maģistre
Latvijas Nacionālais botāniskais
dārzs (Latvija)
daina.roze@nbd.gov.lv

Irēna Saleniece

Vēstures doktore
Daugavpils Universitāte
(Latvija)
irena.saleniece@du.lv

Zane Stapķeviĉa

Vēstures maģistre
Daugavpils Universitāte
(Latvija)
zane.stapkevica@du.lv

Ojārs Stepens

Vēstures maģistrs
Latvijas Okupācijas muzejs
(Latvija)
ojars.stepens@omf.lv

Geoffrey Swain

Vēstures doktors
Glāzgovas Universitāte
(Lielbritānija)
g.swain@lbss.gla.ac.uk

Vitālijs Šalda

Habilitēts vēstures doktors
Daugavpils Universitāte
(Latvija)
vitsalda@gmail.com

Jānis Šiliņš

Vēstures maģistrs
Latvijas Universitāte (Latvija)
janis2404@inbox.lv

Iveta Šķiņķe

Vēstures maģistre
Latvijas Valsts arhīvs (Latvija)
Iveta.Skinke@gmail.com

Vladimirs Šuļatikovs

Tehnisko zinātņu kandidāts
Gazprom ZPI (Krievija)
v_sh38@mail.ru

Olga Terehova

Socioloģijas maģistre
Rīgas Starptautiskā ekonomikas
un biznesa augstskola (Latvija)
terehova.olga@gmail.com

Guna Vainovska

Vēstures maģistre
Rīgas vēstures un kuģniecības
muzejs (Latvija)
guna@rigamuz.lv

Aleksejs Varfolomejevs

Matemātikas un fizikas zinātņu
kandidāts
Petrozavodskas Valsts
universitāte (Krievija)
avarf@psu.karelia.ru

Antonija Vilcāne

Vēstures doktore
Latvijas Universitātes
Latvijas Vēstures institūts
(Latvija)
vilcaneantonija@inbox.lv

Izdevējdarbības reģistr. apliecība Nr. 2-0197.
Parakstīts iespiešanai 20.01.2011. Pasūtījuma Nr. 2.
Iespiests DU Akadēmiskajā apgādā «Saule» —
Saules iela 1/3, Daugavpils, LV-5400, Latvija.